

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
Γ' ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΘΕΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

ΘΕΜΑ Α

Α1. Να σημειώσετε αν το περιεχόμενο των προτάσεων είναι σωστό (Σ) ή λανθασμένο (Λ).

α. Παράγοντας για τη μάθηση (ως ψυχοκοινωνικό μηχανισμό της κοινωνικοποίησης) είναι οι ικανότητες του ατόμου. Σ (σελ.52)

β. Στα πλαίσια της ορθολογικής εξουσίας, η δύναμη βρίσκεται πιο πολύ στους γραφειοκράτες από ό,τι στα γραφεία. Λ (σελ.137)

γ. Η βιομηχανική επανάσταση δεν σχετίζεται με την ανάπτυξη της κοινωνιολογίας, αφού η κοινωνιολογία είναι θεωρητική επιστήμη. Επομένως, η κοινωνιολογία δεν συνδέεται με τη βιομηχανία. Λ (σελ. 13)

δ. Στη θεωρητική προσέγγιση ενός θέματος είναι αναγκαία η βιοματική σχέση με αυτό ή η άμεση εμπειρία. Λ (σελ. 16)

ε. Σε πολλές περιπτώσεις ο θρησκευτικός λόγος μπορεί να λειτουργήσει απελευθερωτικά για τα μέλη μιας κοινωνίας. Σ (σελ. 62)

Α2. Να επιλέξετε την κατάλληλη απάντηση.

1. Η γνώση, από τη στιγμή που σχετίζεται με την πληροφορική, έχει χρηστική αξία, σύμφωνα με: α (σελ.104)

α. τον Αλεξίου.

β. τον Μοντιμπέρ.

γ. τον Μπουρντιέ.

δ. τον Ρουσό.

2. Οι «σημαντικοί άλλοι», κατά τον Μιντ, επηρεάζουν ιδιαίτερα: β (σελ. 58)

α. στο στάδιο του ομαδικού παιχνιδιού.

β. στο στάδιο του ατομικού παιχνιδιού.

γ. στο προπαρασκευαστικό στάδιο.

δ. στο «υπερεγώ».

ΘΕΜΑ Β

B1. Τι γνωρίζετε για την ταύτιση ως ψυχοκοινωνικό μηχανισμό της κοινωνικοποίησης;

σελ. 52: «Η ταύτιση είναι η υιοθέτηση συμπεριφορών και ρόλων που οδηγούν το παιδί στο να αναγνωρίζει τον εαυτό του σε ένα δάσκαλο, σε έναν αθλητή ή σε έναν από τους δύο γονείς). Η ταύτιση συντελεί στην απόκτηση από το κοινωνικοποιούμενο άτομο της αίσθησης ότι αποτελεί μέρος ενός κοινωνικού συνόλου. Συνήθως το άτομο ταυτίζεται με πρόσωπα του περιβάλλοντός του, ωστόσο η ταύτιση αυτή (άλλοτε συνειδητή άλλοτε όχι) δεν είναι απόλυτη, και το άτομο διατηρεί μια σχετική αυτονομία ως προς τα πρόσωπα με τα οποία ταυτίζεται. Για παράδειγμα, είναι πιθανόν να τηρήσει πιστά κάποιους κανόνες, αλλά είναι επίσης πιθανό να συμμορφωθεί με ένα μέρος αυτών των κανόνων και να διαφοροποιήσει τη συμπεριφορά του.»

B2. Τι γνωρίζετε για την εξειδίκευση ;

σελ. 103: «Η εξειδίκευση είναι μια διαδικασία, που συνήθως γίνεται στους χώρους δουλειάς. Υπάρχει η αντίληψη ότι το σχολείο μάς μαθαίνει άχρηστα πράγματα, που δε θα μας βοηθήσουν να βρούμε δουλειά. Η αντίληψη που θέλει τη μόρφωση να ταυτίζεται με την κατάρτιση, εκτός του ότι είναι επιβλαβής για την ίδια τη μόρφωση, συνδέεται και με την εξής εσφαλμένη εντύπωση: ότι η παιδεία και η γνώση έχουν αξία, εφόσον μπορούν να αποτελέσουν εφελτήριο για την ανέλιξη. Η παιδεία όμως και η γενική μόρφωση δεν έχουν αποκλειστικά χρηστικό χαρακτήρα. Επιτρέπουν, μέσα σε συνθήκες ισότητας, την καλλιέργεια δεξιοτήτων και την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των ανθρώπων, ώστε αυτοί να έχουν τη δυνατότητα συνεχούς επαγγελματικής αναπροσαρμογής ανάλογα με τις εξελίξεις της κοινωνίας της γνώσης.»

ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

ΘΕΜΑ Α

A1. Γιατί η εκπαίδευση ονομάζεται φορέας δευτερογενούς κοινωνικοποίησης;

Σελ. 51: «Η συναναστροφή μας με τις μικρότερες (π.χ. την οικογένεια) ή τις μεγαλύτερες κοινωνικές ομάδες (π.χ. το σχολείο) μας μαθαίνει τα πρότυπα συμπεριφοράς, τις αντιλήψεις της ομάδας και γενικά της κοινωνίας, μας εντάσσει μέσα στην κοινωνία, μας κοινωνικοποιεί.

Η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο μαθαίνει και εσωτερικεύει τα διάφορα στοιχεία του πολιτισμού της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει, πράγμα που του επιτρέπει να διαμορφώσει τη δική του προσωπικότητα και να ενταχθεί στις διάφορες ομάδες.»

Σελ. 58-59: «Ένας από τους φορείς κοινωνικοποίησης είναι η εκπαίδευση, που ανήκει στους δευτερογενείς φορείς κοινωνικοποίησης, στους οποίους οι σχέσεις μεταξύ των ατόμων ρυθμίζονται βάσει ορισμένων προδιαγραφών και είναι περισσότερο τυπικές. Επίσης, οι συγκεκριμένοι φορείς ασκούν σημαντική επίδραση στα μετέπειτα στάδια ζωής των ανθρώπων.»

Σελ. 60-61: «Το εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας μεταβιβάζει στη νέα γενιά τις κοινές παραδόσεις, αλλά και τη συσσωρευμένη γνώση της κοινωνίας. Στις προβιομηχανικές κοινωνίες οι γνώσεις μεταβιβάζονταν εμπειρικά από γενιά σε γενιά. Το σχολείο ως θεσμός είναι δημιούργημα των κοινωνιών του 19ου αιώνα, ενώ η γενίκευσή του στο δυτικό κόσμο πραγματοποιήθηκε τον 20ό αιώνα. Σήμερα η εκπαίδευση λειτουργεί συμπληρωματικά με την οικογένεια ως προς την εκμάθηση προτύπων συμπεριφοράς. Το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας συνδέεται επίσης με τις ανάγκες για τη μελλοντική επαγγελματική κοινωνικοποίηση της νέας γενιάς και για την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων (κριτική σκέψη, συνεργασία, ομαδικότητα), που είναι απαραίτητα εφόδια για κάθε άτομο μέλος της κοινωνίας.»

Σελ. 91: «Η εκπαιδευτική διαδικασία καλεί το παιδί, από τη νηπιακή ηλικία μέχρι και την εφηβεία, να περάσει ένα μέρος του χρόνου του με τους συνομηλίκους του και εκτός οικογενειακού πλαισίου. Οι συνομηλικοί είναι το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο το παιδί καλείται να ενταχθεί και η ένταξη αυτή συνοδεύεται από:

- τη σταδιακή ανεξαρτητοποίηση από το οικογενειακό περιβάλλον,
- τη συνειδητοποίηση από την πλευρά του παιδιού ότι η ιεραρχία δεν στηρίζεται αναγκαστικά σε βιολογικές βάσεις (από τον πατέρα της οικογένειας στο δάσκαλο του σχολείου),
- την ανάληψη ευθυνών από το ίδιο το παιδί,
- την αυτόνομη λήψη αποφάσεων.

Συμπαράστατης του ατόμου σε αυτή τη νέα κοινωνική πραγματικότητα, όπου δεν συγχωρούνται τα πάντα, όπως συχνά συμβαίνει στην οικογένεια, είναι το σχολείο. Αυτό το στάδιο, κατά το οποίο το παιδί αυτονομείται και οι σχέσεις του με τους άλλους δεν χαρακτηρίζονται από το συναίσθημα ή από τη συγγένεια, ονομάζεται δευτερογενής κοινωνικοποίηση.»

A2. Κατά την άποψή σας, με ποιες μορφές είναι δυνατόν να εκδηλώνεται η εκμετάλλευση των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών από τα αναπτυγμένα;

Μία μορφή εκμετάλλευσης είναι να προσλαμβάνουν οι αναπτυγμένες χώρες εργαζόμενους από τις λιγότερο αναπτυγμένες, αλλά με πολύ χαμηλή αμοιβή. Επίσης, οι αναπτυγμένες χώρες χρησιμοποιούν, και συχνά περιορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό, τους φυσικούς πόρους των κρατών που ελέγχουν για δικό τους όφελος. Επιπροσθέτως, οι ισχυρές χώρες αναλαμβάνουν να πραγματοποιήσουν δημόσια έργα στις ανίσχυρες, όπως για παράδειγμα την κατασκευή οδικού δικτύου, αλλά με πολύ υψηλό κόστος.

Ακόμα, οι χώρες της μητρόπολης είναι πιθανόν να επηρεάζουν και τις πολιτικές εξελίξεις στις χώρες της περιφέρειας, ωθώντας στην πολιτική τους ηγεσία κυβερνήσεις που τις ελέγχουν, για να εξυπηρετούν τις πολιτικές τους σκοπιμότητες. Εκτός των προαναφερθέντων, λαμβάνουν με το μέρος τους και τον στρατό των

κρατών αυτών για να αυξήσουν την πολεμική τους ισχύ και να επιβάλλονται στους τυχόν αντιπάλους τους.

Όλα όσα αναφέρθηκαν έχουν ως απώτερο στόχο την οικονομική, πολιτική και στρατιωτική ισχύ των αναπτυγμένων κρατών, για να επηρεάζουν τις διεθνείς εξελίξεις κατά τα συμφέροντά τους.

ΘΕΜΑ Β

B1. Ποια θεωρητική προσέγγιση για την εξουσία υποστήριξαν ο Παρέτο, ο Μίκελς και ο Μιλς; (Να μη αναφέρετε τις συνέπειες του συγκεκριμένου μοντέλου για τη δημοκρατία.)

Επίσης, ποια η άποψή του Μίκελς για τα γνωρίσματα-στοιχεία των συστημάτων διακυβέρνησης;

σελ. 141-2: «Σε γενικές γραμμές, στις δημοκρατικές κοινωνίες υπάρχουν τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις για την εξουσία και τον έλεγχο που αυτή ασκεί: το μοντέλο των ελίτ, το πλουραλιστικό μοντέλο και το μαρξιστικό μοντέλο. Βασικοί εκπρόσωποι του μοντέλου των ελίτ θεωρούνται ο Β. Παρέτο, ο Ρ. Μίκελς, ο Τσ.Ρ. Μιλς. Σύμφωνα με τον Β. Παρέτο, ελίτ είναι οι πρώτοι, οι διαλεχτοί, οι άριστοι μιας κατηγορίας προσώπων. Ειδικότερα, και σύμφωνα με τον Τσ.Ρ. Μιλς, που πρωτοστάτησε στην ανάπτυξη του σχετικού μοντέλου, η πολιτική ελίτ αποτελείται από την ηγετική ομάδα που εμφανίζεται ως κύριος φορέας άσκησης της πολιτικής εξουσίας και περιλαμβάνει όχι μόνο αυτούς που παίρνουν τις πολιτικές αποφάσεις, αλλά και αυτούς που ασκούν αντιπολίτευση και εκφράζουν κατεστημένα συμφέροντα.

Η οικονομική ελίτ αποτελείται κυρίως από διευθυντές μεγάλων επιχειρήσεων, μεγαλομετόχους και υψηλόβαθμα στελέχη των εργοδοτικών οργανώσεων.

Αυτή η ελίτ λειτουργεί ως ομάδα πίεσης απέναντι στην πολιτική ελίτ με στόχο την υπεράσπιση των συμφερόντων της, ενώ, στην περίπτωση που νιώσει ότι τα συμφέροντά της απειλούνται, μπορεί να φτάσει μέχρι και στην ανατροπή της κυβέρνησης.

Τέλος, η στρατιωτική ελίτ αποτελείται από τα ανώτερα στελέχη των ένοπλων δυνάμεων, των σωμάτων ασφαλείας και της αστυνομίας. Ο ρόλος τους είναι τόσο σημαντικός, που εντάσσεται στις γραμμές της ιθύνουσας ελίτ.

Οι ηγέτες των τριών αυτών ελίτ επικοινωνούν μεταξύ τους και αλληλοδιαπλέκονται, καθώς τα συμφέροντά τους είναι ταυτόσημα, πράγμα που οδηγεί σε μια μη εκλεγμένη ολιγαρχία (με εξαίρεση την πολιτική ελίτ), η οποία λαμβάνει όλες τις πολιτικές αποφάσεις και κατευθύνει το εθνικό πεπρωμένο.»

σελ. 140: «Βέβαια, η κατάταξη των συστημάτων διακυβέρνησης δεν μπορεί να είναι απόλυτη. Έχει παρατηρηθεί ότι στοιχεία κάποιου συστήματος διακυβέρνησης μπορεί να ενυπάρχουν σε άλλο σύστημα δομικά διαφορετικό. Σύμφωνα με τον πολιτικό κοινωνιολόγο Ρ. Μίκελς, στοιχεία αυταρχισμού μπορεί να εμφανιστούν με την πάροδο του χρόνου και κάτω από ορισμένες συνθήκες και σε δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης. Αλλά και αντίστροφα, στοιχεία δημοκρατίας μπορεί να εμφανιστούν και σε ολοκληρωτικά καθεστώτα, όπως για παράδειγμα, το

δημοψήφισμα υπέρ ή κατά της μοναρχίας που διεξήχθη το 1973 κατά τη διάρκεια της δικτατορίας στην Ελλάδα.»

B2. Να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές στις απόψεις του Φρόντ και του Μιντ σχετικά με τη διαίρεση της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Ομοιότητες: α) Μία ομοιότητα αφορά στην ορολογία. Πιο συγκεκριμένα, αμφότεροι χρησιμοποιούν τον όρο «εγώ».

β) Το «εγώ» του Μιντ εμφανίζει ομοιότητες με το «εκείνο» του Φρόντ. Ειδικότερα, για τον Μιντ, το «εγώ» αποτελεί την αυθόρμητη πλευρά του ανθρώπου, αντιπροσωπεύοντας τις παρορμήσεις, το αυθόρμητο και απρόβλεπτο μέρος του εαυτού του. Το «εκείνο» του Φρόντ περιλαμβάνει τα βιολογικά ένστικτα και τις ροπές και λειτουργεί με βάση την άμεση ικανοποίηση των αναγκών (το ασυνείδητο). Από το «εκείνο», αναδύονται οι παρορμήσεις, τα ένστικτα και οι βιολογικές ορμές, οι οποίες συχνά συγκρούονται με το «υπερεγώ», δηλαδή την κοινωνία και τον πολιτισμό.

γ) Επίσης, μια άλλη ομοιότητα έγκειται στο «υπερεγώ» του Φρόντ και στο «εμέ» του Μιντ. Πιο συγκεκριμένα, το «υπερεγώ» αποτελεί το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς που η κοινωνία επιβάλλει στα μέλη της. Παρόμοια, το «εμέ» αντιπροσωπεύει την κοινωνία, δηλαδή όλο εκείνο το σύστημα των προτύπων και των αξιών που αφομοιώνονται με την κοινωνικοποίηση.

δ) Επιπλέον, ομοιότητα παρατηρείται μεταξύ του «εγώ» του Φρόντ και του «εμέ» του Μιντ, αφού για τον Φρόντ το «εγώ» αποτελεί τη συνειδητή πλευρά της προσωπικότητας, τις ψυχικές λειτουργίες με τις οποίες το άτομο ενεργεί, και έχει ως βάση την πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ότι ρυθμίζεται από τις εσωτερικές παρορμήσεις του «εκείνο», αλλά και από τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις που επιβάλλει η κοινωνία. Επίσης, το «εγώ» έχει ως έργο του τους μηχανισμούς άμυνας για να μπορέσει το άτομο να αντιμετωπίσει καταστάσεις που του προκαλούν ένταση και άγχος. Οι μηχανισμοί αυτοί λειτουργούν υποσυνείδητα και αποσκοπούν στην εξασφάλιση μιας ισορροπίας μεταξύ των τριών μερών της προσωπικότητας. Επομένως, το «εγώ» λειτουργεί συχνά ως εξισορροπητικός μηχανισμός μεταξύ του «εκείνο» και του «υπερεγώ». Παρομοίως, το «εμέ» του Μιντ αποτελεί τη σταθερή δομή του Εαυτού.

Διαφορές: α) Σύμφωνα με τον Φρόντ, η προσωπικότητα του ατόμου αποτελείται από τρία μέρη, το «εκείνο» (id), το «υπερεγώ» (superego) και το «εγώ» (ego). Αντιθέτως, κατά τον Μιντ, η ανθρώπινη προσωπικότητα αποτελείται από δύο μέρη, το κοινωνικό «εμέ» (me) και το ψυχικό «εγώ» (I).

β) Αναφορικά με την ορολογία, για τον Φρόντ το «εγώ», αποτελεί τη συνειδητή πλευρά της προσωπικότητας, τις ψυχικές λειτουργίες με τις οποίες το άτομο ενεργεί. Το «εγώ» έχει ως βάση την πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ότι ρυθμίζεται από τις εσωτερικές παρορμήσεις του «εκείνο», αλλά και από τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις που επιβάλλει η κοινωνία. Επίσης, το «εγώ» έχει ως έργο του τους

μηχανισμούς άμυνας για να μπορέσει το άτομο να αντιμετωπίσει καταστάσεις που του προκαλούν ένταση και άγχος. Οι μηχανισμοί αυτοί λειτουργούν υποσυνείδητα και αποσκοπούν στην εξασφάλιση μιας ισορροπίας μεταξύ των τριών μερών της προσωπικότητας. Επομένως, το «εγώ» λειτουργεί συχνά ως εξισορροπητικός μηχανισμός μεταξύ του «εκείνο» και του «υπερεγώ». Αντιθέτως, για τον Μιντ το «εγώ» αποτελεί την αυθόρμητη πλευρά του ανθρώπου, αντιπροσωπεύοντας τις παρορμήσεις, το αυθόρμητο και απρόβλεπτο μέρος του εαυτού του.

ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ